

O POSVÄTNEJ HUDBE

Tra le sollecitudini.

Motu Proprio pápeža sv. Pia X. (1903)

Sv. Pius X. Pápež v r. 1903-1914

O POSVÁTNEJ HUDBE. Tra le sollecitudini. (Sv. Pius X. 1903)

I. Všeobecné zásady

1. Posvätná hudba ako integrálna časť slávenia liturgie má s ňou spoločný všeobecný cieľ, totiž oslavu Boha, posvätenie aj vzdelanie veriacich. Hudba prispieva k zväčšeniu krásy a lesku cirkevných obradov. Jej hlavnou úlohou je pridoiavať liturgický text vhodnou melódiou, aby sa takto veriaci ľahšie roznieťili k nábožnosti a lepšie sa pripravili na prijatie plodov milosti, ktoré pochádzajú zo slávenia presväteho tajomstva.

2. Posvätná hudba musí teda mať v najvyššej miere vlastnosti, ktoré sú vlastné liturgii, a to predovšetkým posvätnosť, správnosť foriem; odtiaľ prirodzene vyplýva jej ďalší charakter, totiž všeobecnosť. Musí byť posvätná, a teda bez akýchkoľvek svetskostí nie len sama v sebe, ale aj v spôsobe, akým býva podávaná účinkujúcimi. Musí byť pravým umením, lebo nie je možné, aby inak mala na ducha poslucháčov onú pôsobivosť, ktorú chce Cirkev dosiahnuť, prijímajúc do svojej liturgie zvukové umenie. Ale musí byť zároveň všeobecná v tom zmysle, že hoci je dovolené každému národu užívať pri cirkevných skladbách oných zvláštnych foriem, ktoré akosi tvoria odlišný ráz jeho vlastnej hudby, predsa majú byť podriadené hlavným rysom posvätnéj hudby takým spôsobom, aby nikto z iného národa pri ich počúvaní nemal nepriaznivý dojem.

II. Druhy posvätnéj hudby

3. Tieto vlastnosti sa v najvyššom stupni nachádzajú v gregoriánskom choráli, ktorý je preto vlastným spevom Cirkvi, ktorý zdedila po predkoch, ktorý žiarlivo strážiła po dlhé stáročia vo svojich liturgických knihách, ktorý ako svoj priamo predkladá veriacim, ktorý výhradne predpisuje v niektorých častiach liturgie a ktorého najnovšie skúmanie tak šťastne priviedlo k jeho pôvodnej rýdzosti a čistote. Z týchto dôvodov bol gregoriánsky spev vždy pokladaný za najvyšší vzor posvätnéj hudby a plným právom bolo možné stanoviť tento všeobecný zákon: Chrátová skladba je tým posvätnéjšia a liturgickejšia, čím viac sa blíži svojím rytmom, svojou inšpiráciou a svojou lahodnou melódiou Gregoriánskej melódii, a tým menej je hodná chrámu, čím viac sa vzdáľuje od tohto najvyššieho vzoru. Starobylý, tradičný gregoriánsky spev sa má teda hojne zavádzať v bohoslužobných úkonoch a buďte všetci presvedčení, že žiadny cirkevný úkon nestratí na svojej slávnostnosti, aj keď nebude sprevádzaný inou hudbou iba touto. Obzvlášť nech je starostlivo zavádzaný gregoriánsky spev medzi ľud, aby veriaci zase boli aktívnejšie zúčastnení na cirkevných obradoch, ako to bývalo za starodávna.

4. Uvedené vlastnosti má tiež v najvyššom stupni klasická polyfónia, zvlášť rímskej školy, ktorá v 16. storočí dosiahla vrchol svojej dokonalosti dielom Petra Alojza Palestrina a aj naďalej tvorila skladby vynikajúcej liturgickej i hudobnej hodnoty. Klasická polyfónia sa veľmi blíži najvyššiemu vzoru akejkoľvek posvätnéj hudby, a z toho dôvodu si zaslúži, aby spolu s gregoriánskym spevom bola pribraná k najslávnejším obradom Cirkvi, ako sú obrady pápežské. Teda, aby aj ona bola hojne zavádzaná do cirkevných obradov, zvlášť v najpoprednejších bazilikách, v katedrálnych chrámoch, v kostoloch seminárov a iných cirkevných zariadeniach, kde nebýva nedostatok potrebných prostriedkov.

5. Cirkev vždy uznávala a podporovala pokrok v umení, pripúšťajúc k bohoslužbe všetko, čo dobré a krásne dokázal človek vynájsť počas storočí, dbajúc však vždy na liturgické zákony. Preto aj moderná hudba je pripúšťaná do chrámu, lebo aj ona vytvára skladby takej hodnoty, súvahy a vážnosti, že nijako nie sú nedôstojné liturgických úkonov. Keďže však moderná hudba sa dala hlavne do služieb svetských, bude treba s väčšou starostlivosťou veľmi pozorne sledovať to, aby hudobné skladby moderného slohu, ktoré sa pripúšťajú do chrámu, neobsahovali nič svetského, nepripomínali divadelné motívy a neboli vytvorené na spôsob svetských skladieb ani vo svojich vonkajších formách.

6. Medzi rozličnými druhmi modernej hudby najmenej vhodný k sprievodu bohoslužobných úkonov je štýl divadelný, ktorý bol v minulom storočí v najvyššom rozmachu, zvlášť u Talianov. Tento sloh svojou povahou je najväčším zloduchom gregoriánskeho spevu a klasickej polyfónie, a teda zloduchom najdôležitejšieho zákona každej dobrej posvätnéj hudby. Okrem toho vnútorná stavba, rytmus a takzvaná konvenčnosť tohto štýlu zodpovedajú len veľmi zle požiadavkám pravej liturgickej hudby.

III. Liturgický text

7. Vlastným jazykom rímskej Cirkvi je latinčina; je preto zakázané pri slávných liturgických úkonoch spievať niečo rečou ľudovou; tým viac teda, spievať ľudovou rečou premenlivé alebo všeobecné časti omše alebo officia.

8. Nakoľko pre každý liturgický úkon sú určené texty, ktoré možno prednášať v hudobnom spracovaní a takisto program, v ktorom sa majú prednášať, nie je dovolené ani prevracať tento program ani zamieňať predpísané texty ľubovoľnými inými, alebo vynechávať ich úplne alebo i len čiastočne, ak liturgické rubriky nedovoľujú nahradiť organom niektoré verše, zatiaľ čo tieto verše sú na chóre jednoducho odrecitované. Podľa zvyku rímskej Cirkvi je dovolené pri slávnostnej omši spievať iba vložku (motetto) k najsv. sviatosti po Benedictus. Je tiež dovolené, keď sa dospieva predpísané omšové offertorium, v zostávajúcom čase predniesť krátku vložku na slová Cirkvou schválené.

9. Liturgický text má byť spievaný, ako je v knihách, bez pozmeňovania alebo prehadzovania slov, bez neoprávneného opakovania, bez kúskovania slabík a načúvajúcim veriacim vždy zrozumiteľne.

IV. Vonkajšia forma posvätných skladieb

10. Jednotlivé časti omše a officio majú tiež zachovať hudobne ono poňatie a onú formu, ktorú im dala cirkevná tradícia a ktorá je dosť dobre vyjadrená v gregoriánskom speve. Rozdielny je teda spôsob skladby introitu, graduálu, antifóny, žalmu, hymnu, Glória in excelsis atď.

11. V jednotlivostiach nech sa zachovávajú tieto pravidlá: Omšové Kyrie, Glória, Krédo atď. majú zachovať jednotu skladby, vlastnú ich textu. Nie je teda dovolené skladať ich do samostatných skladieb tak, aby každá z týchto skladieb tvorila uzavretú hudobnú skladbu, ktorá by sa mohla od ostatného oddeliť a nahradiť inou. Pri spievaných večerách majú byť pravidelne zachovávané predpisy biskupského ceremoniálu, ktorý predpisuje gregoriánsky chorál pre žalmovanie a pripúšťa figurálnu hudbu pre verše Glória Patri a pre hymnus. Pri väčších slávnostiach bude však dovolené striedať gregoriánsky spev s takzvanými falsibordónmi alebo s veršami podobným spôsobom vhodne zloženými. Niekedy bude možné tiež dovoliť, aby sa jednotlivé žalmy prednášali viachlasne, len keď je v takých skladbách zachovaná vlastná forma žalmovania, to jest, keď skladba, vytvorená na motívy novej alebo na motívy prevzatej z gregoriánskeho spevu alebo podľa neho napodobnená, činí dojem žalmu, striedavo prednášaného. Navždy sú teda vylúčené a zakázané takzvané koncertné žalmy. V cirkevných hymnoch nech je zachovaná tradičná forma hymnu. Nie je teda dovolené skladať napr. Tantum ergo takým spôsobom, že by prvá sloha bola romanca, kavatina, adagio, a Genjitori potom allegro. Vešperové antifóny majú byť prednášané pravidelne svojou vlastnou gregoriánskou melódiou. Keby sa však v niektorom jednotlivom prípade spievali viachlasne, nikdy nesmú mať formu koncertnej melódie, ani rozsah moteta alebo kantáty.

V. Speváci

12. Okrem melódií, ktoré prislúchajú celebrantovi pri oltári a prisluhujúcim a ktoré majú byť vždy v gregoriánskom speve bez akéhokoľvek sprievodu, všetok ostatný liturgický spev prislúcha zboru klerikov, a preto kostolní speváci, aj keď sú to ľudia svetskí, zastupujú vlastne cirkevný zbor. Preto hudobné skladby, ktoré prednášajú, majú aspoň z najväčšej časti zachovávať ráz zborovej hudby. Tým sa nerozumie, že je úplne vylúčený sólový hlas. Nesmie však nikdy prevládať pri posvätných úkonoch tak, že by väčšina

liturgického textu bola vykonaná týmto spôsobom; skôr má mať rás prostého naznačenia alebo melodického nábehu a byť tesne spojený s ostatnou zborovou skladbou.

13. Z tejto zásady vyplýva, že speváci majú v kostole pravý liturgický úrad a že osoby ženské, keďže sú nespôsobilé pre takýto úrad, nemôžu byť pripustené na účinkovanie v chóre alebo v hudobnom zbore. Ak sa teda chcú použiť hlasy sopránové alebo altové, nech sú k tomu vzatí chlapci, podľa prastarého zvyku Cirkvi.

14. Konečne nech sa nepripúšťajú k účinkovaniu v kostolnom zbore iné osoby ako osoby osvedčené zbožnosťou a počestným životom, ktoré svojím skromným a zbožným správaním pri liturgických úkonoch sa ukazujú hodné svätého úradu, ktorý vykonávajú. Bude tiež vhodné, aby speváci, keď spievajú v kostole, si obliekli cirkevný odev (talár) a rochetu; a ak miesto, kde sa spieva, je vystavené zrakom ľudu, bude vhodné, aby boli zakrytí mrežovaním.

VI. Organ a nástroje

15. Hoci vlastná cirkevná hudba je hudba čisto vokálna, predsa je dovolená tiež hudba so sprievodom organu. V niektorom jednotlivom prípade, v náležitých hraniciach a s príslušným ohľadom, bude možné tiež pripustiť iné nástroje, ale nikdy bez zvláštneho povolenia ordinára, podľa predpisu biskupského ceremoniála.

16. Nakoľko spev má vždy prevládať, preto organ alebo iné nástroje ho majú iba podopierať a nikdy ho nesmú potlačovať.

17. Nie je dovolené predkladať spevu dlhé predohry alebo prerušovať ho kusmi medzihier.

18. Hra na organ pri sprievodoch spevu, v predohrách, medzihrách a podobne, sa má riadiť nielen vlastným rázom tohto nástroja, ale má obsahovať všetky vlastnosti, ktoré má pravá posvätná hudba a ktoré boli vyššie uvedené.

19. Je zakázané používať v kostole klavír, ako aj nástroje hrmotné alebo rozmarné, ako bubny, bubienky, činely, zvončeky a podobne.

20. Je prísne zakázané takzvaným hudobným kapelám hrať v kostole; len v niektorom zvláštnom prípade, ak dá k tomu ordinár súhlas, bude dovolené pripustiť obmedzený, rozumný a priestoru primeraný zbor dychových nástrojov, ak je však skladba aj doprovod písaný v štýle vážnom, vhodnom a celkom podobnom sprievodu organu.

21. Pri slávnostiach mimo chrám smie biskup pripustiť hudobnú kapelu, iba ak nebude hrať nijaké svetské skladby. Bolo by žiaduce, aby sa pri takých príležitostiach hudobné výkony obmedzili na sprievod nejakej duchovnej piesne latinskej alebo ľudovej, prednášanej spevákmi alebo zbožnými družinami, ktoré sa zúčastňujú sprievodu.

VII. Dĺžka liturgickej hudby

22. Nie je dovolené, aby kňaz pri oltári musel pre spev alebo hru čakať dlhšie, než vyžaduje liturgický obrad. Podľa cirkevných predpisov Sanctus pri sv. omši má byť zaspievaný pred pozdvihovaním, a preto tiež celebrant má mať v tejto veci dohľad nad spevákmi.

23. Všeobecne sa musí odsúdiť ako najhorší nešvár, aby pri cirkevných úkonoch bola liturgia málo významná a takmer podriadená hudbe, pretože hudba je len, časť liturgie a jej pokorná služobnica.

VIII. Osobitné opatrenia

24. Aby sa presne vykonalo všetko, čo tu bolo stanovené, biskupi, ak tak už neurobili, nech otvoria vo svojich diecézach osobitnú komisiu z osôb naozaj povolaných pre veci posvätné hudby a spôsobom, ktorý uznajú za najvhodnejší, nech je jej zverená úloha bdieť nad hudbou, ktorá sa vykonáva v ich chrámoch. Nech dbajú nielen na to, aby hudba bola v sebe dobrá, ale aby tiež zodpovedala silám spevákov a bola vždy dobre vykonávaná.

25. V seminároch klerikov a v cirkevných zariadeniach nech podľa tridentských predpisov všetci pozorne a s láskou pestujú tradičný gregoriánsky spev a nadriadení nech nešetria v tejto veci povzbudzovaním aj pochvalou svojim podriadeným mladíkom. Taktiež, kde je to možné, nech je postarané o zriadenie speváckej školy (schola cantorum) medzi klerikmi, ktorá by vykonávala posvätnú polyfóniu a dobrú liturgickú hudbu.

26. Pri riadnych hodinách liturgie, morálky a cirkevného práva, ktoré sa dávajú študujúcim teológie, nech sa nezabúda na veci, ktoré sa zvlášť týkajú základov a zákonov posvätné hudby a táto náuka nech je dopĺňaná zvláštnymi prednáškami o estetike posvätného umenia, aby klerici nevychádzali zo seminára a nemali všetky tieto poznatky, ktoré sú nutné k úplnému cirkevnému vzdelaniu.

27. Nech je postarané, aspoň v hlavných chrámoch, o obnovu starých speváckych škôl, ako to bolo s najlepším úspechom už uskutočnené na veľmi mnohých miestach. Horlivému kňazstvu nie je neľahké zaviesť také školy aj pri menších a vidieckych kostoloch, ba nájde v nich veľmi ľahkú pomoc, ako zhromaždiť mládež i dospelých s vlastným úžitkom a vzdelaním ľudu.

28. Nech sa dbá na to, aby boli všemožne udržiavané a zveľaďované vyššie školy posvätné hudby, kde už existujú, a aby boli zakladané, kde ešte nie sú. Je veľmi dôležité, aby sa Cirkev sama starala o vyučenie svojich riaditeľov chórov, organistov aj spevákov, podľa zásad posvätného umenia.

IX. záver

Nakoniec nabádame riaditeľov chórov, spevákov, osoby duchovné, predstavených seminárov, zariadení a rehoľných rádov, farárov a správcov chrámov, kanovníkov kolegiátnych a sídelných, a predovšetkým biskupov, aby napomáhali so všetkou horlivosťou týmto múdrym opravám, po ktorých sa dlhý čas túžilo a ktorých sa všetci svorne dovoľávali, aby nepadlo opovrhnutie na cirkevnú autoritu samotnú, ktorá ich mnohokrát predložila a teraz ich znovu vstúpuje.

Dané z nášho apoštolského paláca vo Vatikáne, v deň panny a mučenice sv. Cecílie, 22. novembra 1903, prvého roku nášho pontifikátu. Pius P.P. X.

Zdroj: <http://vendecz.blogspot.com/2014/10/motu-proprio-tra-le-sollecitudini-sv.html>